

ԵԿԵՂԵՑԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԵՐԱՆԻՆԵՐՈՒ ՄԻՏՔ ԲԱՆԻՆ

Ինչպես սովոր էր գարնան, արեւը տափուկ բռնկած՝ գրկած էր գունագեղ գեղեցկությունը բնութեան: Երուսաղեմը որպէս հարսնեւոր, կ'ապրէր բացառիկ պահերը իր պատմութեան, երբ, Յիսուսի հետեւող հետաքրքիրներու բազմութիւնը խուռներամ, բոհուրոհի բռնուած ֆայերը կ'ուղղէր ֆաղաֆէն դուրս դէպի բնութեան ծոցը բարձրացած՝ ծաղկաւէտ լեռան ուղղութեամբ՝ կանխորոշ հաւաքավայրը սրտբաց հաղորդութեան մը համար:

Համայնապատկերը փռուած Վարդապետին ոտներուն, մարգագետին պատուանդանի մը նման, որ կ'ընդլայնէր անընդհատ նորեկ մարդոց երամով:

Տակաւ մեծցող խոր ըղձանքը բազմութեան, աւելի եւս կը շեշտէր անհրաժեշտութիւնը հոգեկան արժէքներու եւ անոնց անհետացած մտահոգող իրողութիւնը:

Առաջին պատուէր-ֆարոգն էր որ Տէրը սրտայոյզ, մարդուն պիտի փոխանցէր հրապարակային ելոյթով, յեղաշրջելով տարարուն հունը հին հոսանքին:

Բառը, «ԵՐԱՆԻՆ», որով կը շեշտէ արժէքը խօսքին, բոլոր կու տայ ենթադրել խօսքին գործադրութեան ակնկալուած երջանիկ հոգեւիժակը: Անվիճելիօրէն կը մխրճէ մարդուն խորունկ ինքնաճանաչման խոկումներուն մէջ, ուր դէմ յանդիման գտնուելով իր բերացումներուն, կ'որոնէ կառչիլ Բառին բռնիք տուող արտասովոր երազներուն, յուսալով ոգեւորուիլ հոգեպէս, փրկարար անհուն կարելիութեան մը տրամադրութեան:

Բառ մ'ահա որ ակներեւ կը դարձնէր ծնունդը Բարի նախանձի մը ձգտում մը նաեւ որպէս ցանկութիւն՝

նշմարտութեան տանող ռահվիրայ: Հրայրքը պատած՝ Վարդապետին, անդորր ոյժի մը յենած, եօթը «Երանելի»ներով պայմանաւորուած (Մտք. Ե. 3-12) Լեռան ֆարոգը պիտի ժայթէր եփուն հրարուխ մ'ինչպէս, նշելով՝ առաքինութիւններ երանաւորման առանձնաշնորհումներուն տիրանալու:

Աստուածային ուղեցոյց մըն էր ասիկա, անսպասելի պարզ սկզբունքներով, որ, պիտի շարժեցնէր իր հակառակորդները: Սերտօրէն միացած ժողովուրդին, ակնատես անոնց տառապանքին, ապրելով՝ անոնց մարդկային բնութեանէն բխած ուղեկորոյս շփոթութիւնը, Վարդապետը հետզհետէ պիտի յայտնուէր իր մարդասէր փրկչական բնութեամբ:

Ահա Մեսիան, որ ոչ միայն եկած էր վերացնելու մարդուն միտքն ու հոգին մեղքի տիղմէն այլ մանաւանդ բարմացնելու օրէնքը չ'անսացողներուն Հին Կտակարանի մէջ յայտնուած Աստուծոյ կամքը եւ խախտելու անդորրութիւնը յղիացած վաշխառուներու:

Ինչպէս բոլոր ժողովրդական ելոյթներու, հոն եւս չէին պակսեր ներկայացուցիչները տարակարծիք երեւելիներու, սուրհանդակներ տիրապետող տէրերու, ստանձնելով տխուր դերը կենաց խօսքերը խեղադիրելու:

Տէրը գիտակ ներկաներու խառնուած չարամիտներուն, հեզական բուռով՝ գգուանոյշ ձայնով խօսքը կ'ուղղէր նշմարտութեան կարօտեալներուն:

«Երանի՜ հոգւով աղփատներուն զի անոնց է արքայութիւնն երկնի, Երանի՜ սգաւորներուն... հեզերուն, արդարութեան ծարաւներուն..., Երանի՜ սրտով

մաքուրներուն... խաղաղութիւն ընդոյնեցուն... արդարութեան համար հալածողներուն... եւ վերջապէս Երանի՝ Տիրոջ փառքին համար նախատուողներուն, զի անոնց է այժայտութիւնն երկնի:

Ահաւասիկ ամփոփումը Քրիստոսի քարոզութեան հիմնական տուեալներուն, որոնցմով մարդը երկնային երջանկութիւնը պիտի ժառանգէր:

Ամբողջ իր ուսուցումներու տեսողութեան, պիտի պարզաբանէ Հօրը հաճելի ըլլալու պահանջուած պայմանները, մատչելի դարձնելով իր առաքելութեան տագնապին գերագոյն նպատակը համեստ մտքերու, փորձելով հաշտեցնել նոր քարոզչութեան հրամայականը՝ Աստուծոյ ներողամիտ Հայրութիւնը, հինէն այլասերած՝ ասպատակող, վրիժառ, իշխող եհովայի անհամբոյր պատկերին հետ:

Հին ժառանգութեան քրտութիւնը օր ըստ օրէ կը բախէր այլեւս նոր տնօրինուող հանդուրժողական Սիրոյ վարդապետութեան գաղափարին դէմ:

Ի՞նչպէս պէտք էր ներկայացնէր Նոր Վարդապետութիւնը, որ յաջողէր Հինը փոխարինել առանց սրբապղծութեամբ ամբաստանելու եւ խուսափելու անկէ ծնելիք հակադրեցութենէն՝ կանխամտածուած բշխման հալածանքէն:

Ժաման էր այլեւս եհովայէն մերկացնել, մարտնչող ու պարտութեան մատնող բռնապետի մակդիրները որպէս այլակերպ, անյարիր դիմակ, եւ ներմուծել Սիրոյ եւ Ներողամտութեան խաղաղասէր առաքինութիւնները առատապէս բաշխող՝ գրասէր Աստուծոյ նոր ըմբռնումը:

Ժաման էր այլ եւս, վերակենդանացնելու Հին Կտակարանի անշնչացած երբեմնի կենդանի խօսքերը, որոնք, կը

մնային որպէս անհասանելի իտէալներ, հակառակ այն իրողութեան, որ երբեք դադրած չէին սերտօրէն ընդելուզուած ըլլալէ գործնական կեանքին հետ:

Ժաման էր այլ եւս, հզօրն Աստուած յայտնուէր հոգեխոյով մարդկութեան, որպէս ազատագրողը կեանքերու. որպէս նոր ընդունարան՝ ուր պիտի պատսպարուին «ամենայն վաստակեալք եւ քեռնաւորք» Տիրոջ ապաւինող հոգիները նորադարձ: (Մտք. ԺԱ-21):

Իր պարզութեամբ կատարեալ՝ Երանի...ներու քանաճելը, ինքնին նորութիւն մը չէր, կարծես շատերու ծանօթ հին յանգեցողի մը մարող արձագանգներն ըլլային: Հին Կտակարանի մէջ նոյն ոգիով յորդորներ քանիցս յայտնուած էին երրայեցիներուն եւ անտեսուած. Եւ. Ժա. 1-13: Լեւրան լարողը՝ որպէս հրապարակային կոչ՝ աւելի քան երբեք հնչիւն հրաւերը կը դառնար զգաստութեան, խրախուսելով մարդը՝ վերադառնալու ճշմարտութեան, այլեւս ըլլալու հաճոյակատարը Աստուծոյ:

Երկնային կանչ մըն է Երանի-ները ուղղուած մարդուն անտարակոյս, որ թօթափէր արհաւիրքը հոգեկան գերութեան եւ քայլ առ քայլ մօտենար ընդգրկելու ուսման փրկութեան, ըլլալով երանելի՝ ականատեսը Հին Կտակարանի լրումը կնիող Աստուածային վերջին արարին: Այդ հմայով յափշտակուած, մարդը առբշիր՝ դարձեալ կու գայ ունկնդրելու Վարդապետին:

Ահա այսպէս, դարձի ճամբուն՝ մարդը արժանաւալով Աստուածային արգահատանքին, մաս պիտի կազմէ վերածնող բարգաւաճ նոր հօտին:

Երանի-ներու սկզբնական դիւրամատչելի իմաստը, անըմբռնելի բարդութիւն մը կը ստեղծէր հակադրական պայմանադրումով, տարակուսանքի ենթարկելով մարդուն նորածին հաւատքէն

քիսած տատամսոտ համոզումները:

Ի՞նչու այդքան զոհաբերում՝ ետ քերելու կորած մարդը երեկուան: Ի՞նչպէս քացատրել լիւմը իշխող տարրին, հարուստին եւ փարիլ աղատին, հալածուողին, համեստին: Չէ՞ որ Որդին Հօրը ըսաւ «զի ծածկեցեր զայս յիմաստնոց եւ ի գիտնոց եւ յայտնեցեր տղայոց»: Այո՛, այսպէս կամեգաւ Տէրը, որովհետեւ այսպէս հանելի թուաց իրեն: Մտթ. Ժա: 26:

Ճերմակ եւ նոր էջ մը պարզապէս նոր սկզբունքներով դրոշմուած, նման Մովսէս Մարգարէին երկինքէն դիմակալած Սինա Լեռան տասնաբանեայ պատուիրաններուն, ելից Ի, որոնք, որպէս քարոյական յանձնարարութիւն յար եւ նման էին լեռան քարոզի ոգիին:

Եհովան երկինքէն խօսելով Մովսէս Մարգարէին, առաջեց զայն ուսուցանելու պատուիրանները Իսրայէլի ժողովուրդին, շեշտելով անժամանակ ներկայութիւնը Աստուծոյ եւ Իր կամքին անսակարկ գործադրութիւնը: Իսկ լեռան քարոզին՝ նոյն Տէրն է որ կը յղէ իր պատգամը մարդկութեան, որոնք հետագային եւ երկու պարագաներուն, կիրարկուելիք հիմնական օրէնքները պիտի ըլլային գալիք ընկերային կեանքին, նորանոր մարմին հագուող հոգեւոր պաշտամունքին, արժանանալու նախամարդուն շնորհին:

Քսան դարերէ ի վեր, ի շարս Վարդապետին այլ ուսուցումներուն՝ Քրիստոնէական նուիրապետութիւններուն փայփայած համբաւաւոր Լեռան Քարոզն է, որ պիտի ջանանք մեր համեստ հետաքրքրութիւնը խորացնելով, թափանցել անոնց իմաստին:

Երանի-ներու շարքը անդրդուելի-օրէն, ուժգին, խտացած հակաթուարկումն է երկար դարերու կուտակուած ալլախոհ ներշնչումներուն եւ օրինազանցութիւն-

ներուն: Հակազդեցութիւն մը անոնց քարոյական վիժումը կասեցնող, խիստ ֆենադատութիւն մը անարդարութիւնը դատապարտող:

Եթէ ուզենք աւելի եւս զարկ տալ մեր երեւակայութեանը դրդապատճառը փնտռելու Երանի-ներու ծնունդին, անտարակոյս պիտի քանանք Երեմիա մարգարէի Ողբի էջերը: Ուր լայնօրէն կը նշուին երբայեցիներուն օրինական եւ քարոյական անհնազանդութիւնները եւ մեղանչումները Եհովայի դէմ եւ անոնց յաջորդող զղջումներու աղերսանքները:

Երբ, հին Կտակարանի գիրքերուն մէջ կը հանդիպինք, որ ո՛չ կարծեցեալ աղօթողը հաւատարիմ գտնուած է իր հոգեւոր կոչումին եւ ո՛չ ալ անտարբերը՝ չ'ըսելու համար անհաւատը մեղանչած, ո՞րն էր երկուքէն՝ աւելի մեղաւորը:

Ի՞նչպէս կարելի էր Վարդապետին զանազանել եւ մատնանշել թերացումներու պատասխանատուութիւնը երկու ներհակ դասակարգներուն եթէ ոչ իր առաքելութեամբ՝ անտարբերին եւ անհաւատին կեանքի կոչել, արթնցնելով Տիրոջ հնազանդելու անոնց գիտակցութիւնը:

Եթէ պէտք է մէկուն յորդորել, ապա նաեւ պէտք էր միւսին յանդիմանել:

Ահա թէ ինչու կարճ ժամանակ մը ետք, Վարդապետը Երանի-ներու քաղցր ոնին հակառակ, պիտի չի խնայէր իր Վա՛յ-երու զայրացած ազդարարութիւններով սաստել զայթաղութիւններու հեղինակները: Մտթ. Ժբ 6-10

Ժամանակը ծանրաբեռնուած ըլլալով անօրէններու զանցառումներով, զուգահեռ՝ հակակշռի մը անհրաժեշտութիւնը հետզհետէ այժմէական քննոյթ կը ստանար:

Այս մօտեցումով Լեռան քարոզը որպէս իրաւացի զօրութիւն, կրկին ի լոյս աշխարհ կը մտնէր մարդուն անվաղոր-

դայն սայթափումը կասեցնելու:

Երանի-ներու քանակիսուքեամբ զօրակից մ'ինչպէս, տկարներուն նախ մօտեցաւ Վարդապետը, ընդունեց զանոնք որպէս ժառանգորդներ՝ խոստացեալին, մի ի թարեց ամոքելով վիշտը սգաւորներուն եւ արդարութեան սիրոյն հալածողներուն, ջատագովը եղաւ տառապած հոգիներու գեղեցկութեան, գնահատեց մեծութիւնը արդարներուն, հեգեբուն եւ հաստատեց միանգամայն այս բոլորին վերապահուած Երանելի հոգեկան փառքը երկնքի մէջ:

Յեղաշրջեց ըստ պահանջի ձեւաւորուած բմահան չափանիշները երկնաւոր ժառանգութեան, միանգամընդմիշտ տարագրելով ընդունուած համոզումներէն, հոգեղէնին՝ նիւթեղէնով սահմանուած ըլլալու վարկածը:

Արդարեւ կեանքը կը խլէ մարդէն այն ինչ որ ինքը կու տայ, իսկ կենդանի շունչը Աստուծոյ, անապական իր բնոյթով կը միանայ իր սկզբի աղբիւրին:

Անտարակոյս, Տէրը սիրեց բոլորին անխտրաբար: Մովսիսական օրէնքի հետեւողներուն, Մեսիականութիւնը որպէս Աստուածային յայտնութեան հաւատքի լուսադրիւր դաւանողներուն, բերահաւատներուն եւ հեքանոսներուն:

Տիրեցաւ իր արարածին անկումով, ցնծաց եւ օրհնեց նորահաւատներուն նոր կտակի մը դաշինքով:

Խորն էր սէրը վարդապետին հանդէպ անոնց՝ որոնք քացին փակ դռները իրենց սրտերուն օթեւան մ'ինչպէս ընդունելու լուսեղէն ցոլքերը փրկութեան:

Քնարերգական ինչ գեղեցկութիւն երբ Տէրը կը բուէ լուսարձակ առաքինութիւնները կեանքին, աղատութիւն, հեգութիւն, սուգ, մահրութիւն, արդարութիւն, ողորմածութիւն, վկայութիւն..., այս բոլորը որպէս գանձեր հոգեկան, արքայութեան տանող ճանապարհը

ցոյց կու տան:

Լեբան քարոզը ժողովրդական պարզութեամբ քարոյ թննուկ մըն է, որ բոլոր ժամանակներու մեկնաբաններուն մարտակոչը հանդիսացած է, տեղի տալով քաղմատեսակ մեկնաբանութիւններու:

Այս առումով ուշագրաւ է Սուրբ Օգոստինոսի (354-430) քաղդատական մեկնաբանութիւնը: Ընդարձակ քացատրութիւններէ եւ նմանութիւններ մէջբերելէ ետք Հին Կտակարանէն, կ'ամփոփէ անոնց իմաստը, հեռանալով երկրաւոր համեմատութիւններէ եւ հաւատարիմ մնալով լեբան քարոզի ոգիին, նարտար համերաշխութեամբ մը զանց առնելով ընդգծել զանոնք որպէս ընկերային հակասական երեւոյթներ՝ Տէրունական աղօթքով կ'եզրակացնէ Երանի-ներու իմաստը, այլապէս, Սրբազան Մատեանի գանձերը սպառելով, ուրիշ գանձերու հոգեւոր արժէքները կը յայտնաբերէ:

Երանի-ներու պատգամով, երէկուան արհամարհուած արժանիքները կեանքին, որպէս անժխտելի հարստութիւն՝ ո՛չ միայն դուրս կու գան լոկ խօսքի մը ամբարէն, այլ կը զգենուն պատմութեանն առաջին որպէս անգերազանցելի պայման Տիրոջ օթեւանի ժառանգութեան:

Իւրաքանչիւր անհատին պարտքը կը նկատուի գիտակցիլ իր առանձնաշնորհեալ բնութեան հոգեղէն ձգտումներուն, տրամադրելով վայել ընդունակութիւնը հոգին գեղեցկացնող քարձր իտէալներուն՝ Նոր Ուխտին, արժանապէս ընդգրկելու այգեկութիւնը վերջին դատաստանին:

Մարդը աւելի քան երբեք պարտի կեանքի կոչել աստուածաշնորհ տաղանդը իրբնածին, լաւագոյնս մշակելու, քաղելու, իւրացնելու եւ իր կարգին քաշխելու Երանիներու միտք քանին:

ԶԱՐԵՀ ԹՕՓԱԼԵԱՆ